

جريدہ علمیہ

مشيخت جليلہ اسلاميہ نك جريدہ ر سميہ سیدو

ربيع الآخر سنہ ۱۳۳۹

عدد ۶۵

شمديلك آيدہ بر نشر اولنور

آلفيہ سنہ

دارالحکمة نسرانی

اسلام متفکر لری

۱

ابوحامد محمد غزالی

۱۵

غزالی جدید :

۳ — فرقة ثالثه — علم معرفت ، عین قلبدن حق مشاهده ، مقامات واحوالی احراز ، عین شهوده ملازمت ، قرب معنوی به وصول ادعا ایدنلردر . بوفرقة بوموری [۱] آنجق اسامی ایله ، الفاظ ایله بیلیر . چونکه آغزندن الفاظ طاماندن [۲] بر طاقم سوزلر قاپار ، بوسوزلری محاورده تکرار ایدر طوریرر ، ظن ایدر که بوسوزلر علوم اولین و آخریندن اعلادر . بو قسم متصوفة ، عوامی براق ، فقهاییه ، مفسرینه ، محدثینه ، اصناف علماییه نظر حتمارتله باقار . حق رنجیر النده کی صایانی ، مرانغوز النده کی کسری براقیر ، برمدت بوفرقییه ملازمتده بولنور ، اوضریف سوزلری آغزندن قپار ، آرتق لساننده ورد ایدنر ، متصل سویلر طوریرر . کویا که لسان وحی ایله سویلر ، سر مکتومدن خبر ویرر . بونکه بتون عابدلری ، عالملری استحقار ایدر ، عابد حقنده « اجیردر » یورغوندر ، « عالم حقنده » قیل وقال ایله جناب حقندن محجوبدر یعنی قیل و قالاری جناب حقه پرده اولمشدر « دیر ، کمندینی واصل الی الله ظن ایدر ، مقریندن عد ایدر . حالبو که بوعامی الله عندنده فحسار منافقیندن ، ارباب قلوب نظرنده حتماء جاهلیندنر . سرماییه سی آنجق هوا وهوسه تابع اولمق ، هذیان قایمق ، هذیان صاوور مقدر . بونک اتقان ایله بر علمی یوقدر ، قلبی مجاهده ایله تهذیب اولونماش ، ذکر الله ایله مراقبه ایدلماشدر .

۴ — فرقة رابعه — اباحیه طائفه سیدر . بوطائفه اولنکی محبشه ایضاح اولومشدر .

۵ — فرقة خامسه — بو فرقة اعمالدن اجتناب ایدن ، حلال طلب ایدن ، قلبی آراشدیران ، صکرده زهد ، توکل ، رضا ، محبت کبی مقاماتک حقیقتی ، شروطنی ،

[۱] قریباً بویکی اصطلاحات بیان اولنه جقدر .

[۲] طامات طامه نك جمی در ، طامه الفاظی طوامر شرعدن مفہوم اولان معانییه حمل ایتیموب حقول و افهامك سبق ایتیمیک معانییه حمل ایتیمیک مشعر اولان دعوی دیمکدر : انا الحق کبی .

علاماتی، آفاتی بیلمدیی حالده بومقاماتی ادعا ایدن قسمدر . بوقسمک ایچندن بعضلری وجد ادعا ایدرک کندیلرینی واله بالله ظن ایدرلر . آکلاشیلیورکه جناب حق حقنده بدعت ویا کفر اولان بر خیال تخیل ایتشلردر . بناءً علیه معرفه الله اول محبه الله ادعا ایتش اولیورلر . بویله اولقله برابر بر آن جناب حقک کریه کوردیکی شیئی ارتکابدن خالی قالمزلر . هوای نفسلرینی اوامر خدایه ترجیح ایتکی اونوتمزلر . اگر باشلی باشه قالقسلر اللهدن حیا ایدرک ترک ایتیه چکی بعض امور ی خلقدن حیا ایدرک ترک ایدرلر . بونک محبت خدایه مناقض اولدیغنی هیچده بیلمزلر . بعضلری قناعت وتوکلله میل ایدر . توکل صحیح اولمق ایچون بادییه زادو زخیره سز چیقار، نفسی مخاطرمیه القا ایدر، بونک بدعت اولدیغنی بیله من .

۶ — فرقه سادسه — بعض او امره اتباع، بعضیی بالعکس اهل ایدنلردر . بر قسمی زاد وزخیره ی تدارک خصوصنده نفسی تضییق ایدر، حلال خالص طلب ایدر . بوحصلت واحده نك ماعداسنده قلبی، اعضا وجوارحنی تققدایتز، آراشدرماز . بر قسمی بالعکس مطعم، ملبس، مسکن خصوصنده حلالی اهل ایدر، بو خصوصاتک غیر یسنده تفقدی، آراشدرمنی نظراعتباره آیر . حالبوکه الله بتون طاعات ومعاصی ی تفقد ایله، آراشدرمق ایله راضی اولور .

۷ — فرقه سابعه — حسن خلق، تواضع، سماحت ادعا ایدنلردر بوقسم صوفیه خدمته تصدی ایله صوفیه نك خدمتلرنده تکلف ایتشلر ایسه ده بو خدمتلر ی مجرد ریاست وتکثیر ثروته برشکه، بر واسطه قیلمشلردر . غرضلری تکبر وتکثیر معیشتله ارتفاع، استتباع [۱] اولدیغنی حالده صورتاً تواضع، صوفیه منفعت وخدمت وتبعیت اظهار ایدرلر . حرام، شهادت طویلادقلری اموال ایله مجرد کثرت اتباع ایچون انفاقده بولنورلر . کوردکلری حرمته مقابل اسملرینی اطراف واکنافده اعلان ایدرلر . بعضلری اموال سلطان ایله صوفیه ی انفاق ایدرلر . بعضلری ایسه اموال سلطانی حیج یولنده صوفیه ی انفاق ایچون آیرلر . بتون بونلره باعث ریا وسعیه اولدیغنی حالده غرضلرینی بر و انفاق ظن ایدرلر . بونک علامتی ظاهراً وباطناً بتون اوامر الهیه ی اهل ایتلری، حرام مال ایله انفاقه رضا کوستمراری در . بوفرقه طریق حمده خیر ایچون حرام مال انفاق ایدن کیمسه مسجد

[۱] بشقه لر بونک کندینه تبعیتی ایسته مک .

خدای تعمیره قیام ایدوب بالچنی، چامورینی کورده دن وسائر نجاستدن یابان، بونکه برابر عمارت مسجد قصدنده بولنان کیمسه کی در.

۸ — فرقه ثامنه — مجاهده ایله، ریاضت ایله، تهذیب اخلاق ایله نفسی عیوبندن تطهیر ایله مشغول اولوب بوباده تعمقده، مبالغه ده بولنانلردر. بونلر عیوب نفسندن یحیی، نفسک خدعه لرینی بیلیمکی برعلم، بر صنعت قیلدیلر. بو قسم بتون احوالده عیوب نفسی تفحص، آفات نفس حقنده کلام دقیق استنباط ایله مشغولدر. «شوحال نفسده برعیدر، آنک عیب اولدیفندن غفلت ایتکده برعیدر» کی سوزلر سویلرلر، بوخصوصده بر طاقم کلمات مسلسلله مزخرفیه مجلوب ومقتون اولورلر. بوکی الفاظی تلقین و ترکیب ایله وقلرینی اضاعه ایدیورلر. چونکه کندی نفسلرینه دوشوب مقصود اولان خالق تعالی ایله مشغول اولیورلر. بویه طول عمرینی عیوی تفتیش، علاجی تحریر ایله مشغول اولان کیمسه حجت اوقات وموانعی ایله مشغول اولوب طریق حجه سلوک ایدمه یان کیمسه کی در. آنک بو حالی آتی سالکیندن عد ایتیز.

۹ — فرقه ناسعه — بوفرقه ده ایلری کیدوب طریقه سلوک باشلایان، کندولرینه ابواب معرفت کشاد ایدیلان ذواتدر. بونلر نه وقت که مبادی معرفتدن بر راحه استشام ایتسه لر آنک حسندن متعجب اولوب آنکه فرحناک اولورلر. اورائحه نک غرائب ومحاسنی آنلرک خوشه کیدر. آرتق قایلری آکا التفات ایله، آتی ابواب معرفتک کندولرینه **کیفیه** کیشیت انسدادینی تفکر ایله مقید اولور. بتون بونلر غفلت وغروردر. زیرا طریق **بیه** الهی نک عجائبه نهایت یوقدر. اگر سالك هر اعجوبه ده طوره جق، قلبی آنکه مقید اوله جق ایسه سلوکده آدیمی قاصر اولور؛ وصولدن محروم اولور. بویه اولان سالك حضور پادشاهی قصد ایدن، فقط دیوان قیوسسند بر باغچه یه تصادف ایدوب اوراده شمدیه قدر متلانی بیله کورمدیکی کونا کون ازهار واشیحاری کورن، ملاقات زمانی کیرنجیه قدر اوآغاچلرده اوچیچکلره حیران، حیران باقوب فالان کیمسه کی در. بویه لری مقصدی فوت ایدرک خائباً دونوب کیندیکی کی بوسالکده اصل مقصده نائل اولمقسزین خائباً عودت ایدر.

۱۰ — فرقه شامره — فرقه شامره فرقه ناسعه یی کچوب طریقه کندولرینه فیضان ایدن انواره، عطایای جزیه دن کندولرینه میسر اولان شیئه التفات ایتیان، بونکه شاد اولمیان،

«تقرب الى الله» حدينه يا قلاشوب واصل اولونجه يه قدر سير [۱] وسلو كده جد وغيرت كوسترن، شو قدر كه واصل الى الله اولدق ظننده بولنه رق اوراده توقف ايدوب ايلري كچميان ذواتدر .

بونلر كده غلطلري واردر چونكه جناب حقك نور [۲] دن یتش حجابي واردر . سالك طريقه بوجوب نورانيه دن برينه واصل اولديمي كنديني واصل اولمش ظن ايدر . قرآن كريمده حضرت خليلدن «عليه الصلاة والسلام» اخبار بيوريان «فلما جن عليه الليل رأى كوكبا قال هذا ربي [۳]» نظم جليلنده بوكا اشارت بيوريلشدر . بو آيت جليلنده كوكبدن مقصد وسط ساده كوريان اجسام مضئنه دن بري دكلدر . چونكه حضرت ابراهيم آنلري چوجوقلغنده كورير ، الهه اولمديني بيلير ايدى ، بواجسام مضئنه واحد دكل، متعدددر . جهله بيله بيلر كه كوكب اله اوله ماز . جهالك بيله آلدانه ميه جني برشيته حضرت ابراهيم عليه السلام فصل آلدانير ؟ آرتق كوكبدن مقصد حجب باریدن اولان انواردن برنورددر . بوجوب نورانيه سالكينك يولى اوزرنددر . اللهه وصول آنحق بوجابلره وصول ايله منصور اولور (ميسر اولور) بونلر نوردن اولان حجابلر [۴] دركه بعضيسي بعضيسيندن بيوكدر . نيراتك انك كوچوكي كوكب اولمغه بولمغه بولمغه آنك ايچون (نور ايچون) استعاره اولونمشدر . انك بيوكي شمس ، آره لرندده قمر رتبه سي واردر . حضرت ابراهيم «وكذلك نرى ابراهيم ملكوت السموات والارض [۵]» آيت جليله سي موجبجه ملكوت سموآي كورنجه برنوردن ديكر برنوره واصل اولمغه ايدى . ايلك ملاقي اولديني مرتبه ده اللهه واصل اولدم تهيلىنده بولندي ؛ صوكره آنك

[۱] سير الى الله حتى يبلنجه يه قدر اولان سفر دركه نهايتي واردر ؛ بوندن صكره سير في الله كلير . سير في الله اسماء وصفات الهيه يي ، علم وحكمت صمدانيه يي ، جوامر اشياك حكمتي ، اولديني كي بيلمك ايچون ، اولان سير دركه بونك نهايتي يوقدر .

[۲] احياء العلومده يالكنز نور يازمشدر الكشف والتبيينده برده ظلمت واردر . غزالي بوعثي بر حديث صروي به بنا ايدور اوحديث صويده ظلمتده واردر . محجوبين صنفنده بورالري ايضاح اولنه جقدر .

[۳] كيجه قاراسلق باصنجه بريلد يز كوردى مألنده در .

[۴] حجابلر پادشاهك اوتوردني اوطنهك اوكننده كي بوي پردلري كي در .

[۵] بز ابراهيمه (عليه السلام) سموات وارضك ملكوتى (عجائب وبدائى) ده كوستردك مألنده در . صوفيه جه ملكوت كونك باطنى دركه حواس خمس ايله ادراك اولونماز . بونك مقابلي ملكى در . بومقامده غيب وشهادتده دنير .

اوته‌سند بر مرتبه بولندینی کندوسنه کشف اولندی، اورایه‌ده ترقی ایدوب واصل اولدم
ظننده بولندی ایسه‌ده ینه ایلروسنده بر مرتبه ده بولندینی کندیسنه منکشف اولدی .
تا که صوکه پردهیه ، وصلت کندیسندن صکره میسر اولان حجاب اقریه واصل اولونجه
« هذا اکبر » بیوردی . صوکره حجاب مذکورک عظمتی ایله برابر ذروه کلدن حسیض
نقص و انحطاطه سقوطدن خالی اولمدینی کندوسنه ظاهر اولونجه « للاحب الافلین . انی
وجیهت وجهی للذی فطر السموات والارض [۹] » بیوردی .

ایشته بو طریقک سالکی بویه بعض حجبده توقفده مغرور و غافل اولور ، بعضا
اولکی حجابده غرور و غفلته دوچار اولور .

الله ایله قول آره‌سند بولان حجابلرک اولکیسی قولک کندی نفسیدر . چونکه اوده
امر ربانی‌در ، انوار الهیه‌دن بریدر ، کندیسند حقیق — اولدینی کی — متجلی
اولان سررقلیدر (۲) حق قلب بتون عالمی احاطه‌ایدرد کندوسند بتون اشیانک صورتی
(صورت کل) متجلی اولور (۳) ایشه اوزمان نور الهی پارل پارل پارلار ، کندوسند
بتون وجود — اولدینی کی — ظاهر اولور؛ قلب اول امرده برمشکاة [۴] ایله محجوبدرکه
بومشکاة آکا اوزرنده کی شیئی مشاهدهیه مانع بر پرده کی‌در . نور الهی متجلی ، قلب
اوزرنده متلائی اولدقدن صکره جمال قاب منکشف اولونجه اوله‌بیلیرکه قلب صاحبی
قلبه التفات ایدرد کندوسنه دهشت و یرن جمال فائق کوریر . بودهشت حالنده (جلال
و جمال ایله استغراق حالنده) اوله‌بیلیرکه سبق لسان واقع اوله‌رق « انا الحق » دیر . [۵]
اگر سالک بوحالک اوته‌سی منکشف اولمزسه سالک بوحاله مغرور اولور بوراده طوریر ،
هلاک اولور . انوار حضرت الهیه‌دن اوفق برنجیم ایله مغرور و غافل اولور . شمس شویه
قالسون قره بیه واردماز ایشه بوسالک مغرور و غافلدر ، محل التباس‌ده بودر . معقولانده
مهارت تامه‌سی بولنه میان کیمسه برینی اوبرندن سیچه‌منز . زیرا متجلی متجلی فیه ملتبس

[۱] بن علوغوب باتانی سویم . بن یوزمی سموات وارضی یاردن الله تعالی‌یه دوندیردم ماننده‌در .
[۲] سرقلب باطن قلب دیمکدر روح بدنه نصل ایداع اولوغوش برلطیفه ایسه سرده قلبه
اوله‌جه ایداع اولوغوش برلطیفه‌در . قلب معناسنه‌ده کلیر . قلب ، سر ، روح آره‌لرنده فرق
واردر . بیه‌لرنجه سر محل مشاهده ، روح محل محبت ، قلب محل معرفتدر .

[۳] بوکا منی انسان « عالم اکبر » ایله تعبیر اولنیور .

[۴] مشکاة قندیل قونان . بر محلدر .

[۵] بومسئله‌ده غزالی‌نک ایضاحی وجهله بیان اولنه‌جقدیر .

اوليور . ننه کيم صويک لونی آينه ده آينه يه ملتبس اولورده آينه نك لونی ظن اولنور . سلوك الى الله طريقده غرور وغفلتك انواعى مجلداتى طولديره جق ددجه ده چوقدر . آنى استقصا آنجق علوم مكاشفه نك هپسنى شرح ايله حاصل اولور . بونك ذكرينه رخصت يوقدر حقي بوراده ذكر اولنان شيلرى بيله ترك ايتك اولادر . زيرا سالكك بونى بشقه سندن استماعه احتياجي يوقدر ، سالك اوليانه ده بو استماع منفعت ويرمز ، ضرر بيله ويرد بيلير . چونكه آكلامدينى شيئى ايشيتمه مسى حيثيله ، بو حال كندوسنه دهشت ويرر . فقط فائده مسى ده واردر : آنده بولنان غرورى ازاله يه مدار اولور ، اوله بيليركه مسئله نك ، ناقص عقل ايله ظن ايتديكى ؛ قيصه ذهن ايله ، قاصر خيالى ايله ، ادله وهميه ايله ، مزخرف جدلى ايله تخيل ايتديكى بشيدن اعظم اولديغنى تصديق ايدر بونك كې اولياء اللهك خبر ويرديكى مكشقاتدن كندوسنه حكايه اولنان شيلرى ده تصديق ايدر .

اولجه ايشتيديكى شيلرى تكذيب ايتديكى كې آلآن ايشتمكده اولديغنى شيلرى ده تكذيبده اصرار ايتسى اك بيوك غرور وغفلتدندر .

ازميرلى

اسماعيل حقي

